

Critic's Point

13ες Έλληνικές Μουσικές Γιορτές,
συναυλία 6η:

Σπύρου Σαμάρα (1861-1917):
Έ Η Δεσποινίς ντέ Μπέλ-Ίλ.

Παγκόσμιας έμβέλειας λυρικό άριστούργημα παρουσιάζεται
στο Έλλαδιστάν για...δεύτερη φορά σε 110 χρόνια!!!

16/2017.

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΠΑΝΤΑ ΕΝ ΑΡΧΗ Η «ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ» του έργου: ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ-ΦΙΛΙΣΚΟΥ ΣΑΜΑΡΑ (1861-1917): Έ Η Δεσποινίς ντέ Μπέλ-Ίλ. [Made-moiselle de Belle-Isle], λυρικό δράμα, 4 πράξεις, κείμ. Paul Milliet, ιταλική μπφρ. Amintore Galli] κατά το όμώνυμο θεατρικό έργο του Άλεξάνδρου Δουμά, πατρός. Παγκόσμια «πρώτη: Γένοβα, θέατρο *Polite-ama Genovese*, 9 Νοεμβρίου 1905. Στην Έλλάδα, δόθηκε από τον περιοδεύοντα θίασο *Castellano* σε 3 παραστάσεις, στο Δημοτικό Θέατρο Αθηνών, 31 Μαρτ. (παρουσα όλη ή βασιλική οικογένεια), 2 και 4 Απριλίου 1907 Δηλαδή πριν 110 χρόνια, 1 μήνα και 12 μέρες. Έ έπο-μενη, την όποία και σχολιάζουμε, δόθηκε...χθές βράδυ, Παρασκευή, 12 Μαΐου 2017, στο Μέγαρο. Άς είναι καλά ό όσιομάρτυς, και ίεραπόστο-λος τής Έντεχνης Έλληνικής Μουσικής, άρχιμουσικός Βύρων Φιδε-τζής, ού την όλβίαν μακροσημέρευση διαπύρωσ εύχόμεθα...

Με το Βύρωνα, συμβιώνουμε το Σαμάρα μεν από το 1985, έδω και 22 χρόνια δε την Όδύσεια προωθήσεως του έκτοτε (μάλιστα!) ήχογρ-

φημένου ἀριστουργήματος πού σχολιάζουμα. Τὸν ἀκολούθησα στὸ Πάζαρτζικ (Βουλγαρίας) ὅπου τὸ ἤχογράφησ (1995) μὲ τὴν Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα τοῦ Πάζαρτζικ, βουλγαρικὴ χορωδία ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Μιχαὴλ Μίλκωφ καὶ διανομὴν ἀλησμόνητη : Μάρθα Ἀράπη (Δεσποινὶς ντὲ Μπέλ Ἰλ), Μαρίνα Κριλοβίτσι (μαρκησία ντὲ Πρί), Βαγγέλης Χατζησίμος· (ἱππότης ντ' Ὁμπινιύ), Τάσης Χριστογιαννόπουλος (δούκας ντὲ Ρισελιέ)· Παντελῆς Κοντός (ντ' Ὁβραί) καὶ Παῦλος Μαρόπουλος (ντ' Ὁμόν). Μουσικὴ προετοιμασία, τότε, ὅπως καὶ τώρα, ὁ ἀνεκτίμητος Δημήτρης Γιάκας. Ἡ ἤχογραφία ὑπάρχει ἔτοιμη, μονταρισμένη ἀπὸ τὸν συνταξειδεύσαντα, τότε, ἠχολήπτη Θέμη Ζαφειρόπουλο. Βαρύτατες εὐθύνες γιὰ τὸ ὅτι ἐπὶ 22 χρόνια μουχλιάζει στὰ συρτάρια, μοιραῖα ἀναζητῶνται στὸν ἄλλοτε ἰδιοκτητὴ καὶ μετέπειτα πωλητὴ τῆς ἱστορικῆς δισκογραφικῆς ἐταιρείας *Lyra*, Πᾶνο Μαραβέλια καὶ στὸν ἀγοραστὴ τῆς Κώστα Γιαννίκο, πού προφανῶς ξέρει ἀπὸ μουσικὴ ὅσο καὶ ἐγὼ ἀπὸ ὑδροβιολογία. Γιὰ τὸν τελευταῖο διαδικτυακῶς πληροφοροῦμεθα ὅτι...

«Γιὰ τὶς 25 Ὀκτωβρίου (2016) διεκόπη ἡ δίκη πού εἶχε προγραμματιστεῖ γιὰ σήμερα ἐνώπιον τοῦ Α' Τριμελοῦς Ἐφετείου Κακουρημάτων τῆς Ἀθήνας τοῦ Κώστα Γιαννίκο, τῆς συζύγου του καὶ ἄλλων τεσσάρων κατηγορουμένων γιὰ τὰ ἀδίκημα τῆς ὑπεξαίρεσης καὶ ἄλλων κακουρηματικῶν πράξεων **οσα αφορά τα οικονομικά πεπραγμένων** (Σ.Σ.: sic! θαυμάστε ἑλληνικά!) στὸν τηλεοπτικὸ σταθμὸ *Alter*. Ἡ δίκη διεκόπη λόγω κωλύματος τῶν συνηγόρων υπεράσπισης».¹

Ἀξίζει ὅμως κάποια ἀναδρομὴ στὸ βιογραφικὸ τοῦ κ. Γιαννίκο, πάντα ἀπὸ τὸ Διαδίκτυο² :

«Ἡ σύλληψη Γιαννίκο γιὰ χρέη πρὸς τὸ δημόσιο δὲν ἐξέπληξε τὰ ἑλληνικά ΜΜΕ. Ἀπὸ καιρὸ γνῶριζαν τὸ οἰκονομικὸ του

¹ Βλ. διαδικτυακῶς <http://www.protothema.gr>, ἀνάρτηση 30.9.2016, ὥρα 13.45. Ἄγνοοῦμε (καὶ δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει) τί ἐγινε ἔκτοτε. Ἱστορία γράφουμε, ἀλλ', ὄχι τοῦ κ. Γιαννίκο.

² Βλ. <http://www.iefimerida.gr—stories>. Τίτλος: Ποιὸς εἶναι ὁ Κώστα Γιαννίκος. Ἀνάρτηση, 21.1.2011. Τὸ μακροσκελέστατο κείμενο ἐπιβάλλει σύμπτυξή του: φροντίσαμε κατὰ τὸ δυνατόν νά παραθέσουμε τὸ λεκτικὸ του, πάντοτε ὅμως μεταφέροντάς το σὲ πολυτονικό

πρόβλημα, άτυχη κατάληξη μιᾶς φρενήρους πορείας πού ξεκίνησε από ένα δισκάδικο στα Έξάρχεια, τέλη δεκαετίας 1970-άρχες δεκαετίας 1980. Μεταπήδησε σε ύψηλότατα τηλεοπτικά πόστα, ως γενικός διευθυντής διαδοχικά στο MEGA, στο ΣΚΑΪ, στο *Star* και τελικά στο *Alter*, όπου τον κάλεσε ο Γιώργος Κουρής: ἐδῶ πιά ἦταν διευθύνων σύμβουλος και κάτοχος τοῦ 25% τῶν μετοχῶν. Σκαλι-σκαλι ἔμαθε τις λεπτομέρειες και τις ιδιαίτερες δυσκολίες τῆς λειτουργίας κάθε τηλεοπτικοῦ τομέα (διαμόρφωση πρόγραμματος, διαφήμιση, εἰδησεογραφία). Παράλληλα διείσδυσε στὸν ἐκδοτικό χῶρο: ἐταιρεία *Μοντέρνοι Καιροί (Modern Times)*, πού ἐκδίδει βιβλία, τηλεοπτικά και παιδικὰ περιοδικὰ, ἐκδότης τῆς ἐφημερίδας *Ὁ Κόσμος τοῦ Ἐπενδυτῆ* και τῶν μουσικῶν περιοδικῶν *Δίφωνο* και *Πῶπ και Ρόκ*. Σ' αὐτὰ προσθέστε α) θεατρικὲς ἐπιχειρήσεις: μέσω τῆς ἐταιρείας *Ἑλληνικὴ Θεαμάτων* ἐλέγχει τὰ θέατρα *Παλλὰς* και *Μικρὸ Παλλὰς*, *Κιβωτός*, *Ἐμπορικόν*, *Πειραιῶς 131*, *Ἀποθήκη*, *Δημήτρης Χόρν* και *Πόρτα*. β) ραδιοφωνικούς σταθμούς: *John Greek*, *Captain Jack* και *Oasis*. γ) Τελευταῖο ἀλλ' ὄχι ἔσχατο (ἀγγλ. last but not least): δισκογραφικὲς ἐταιρεῖες: ἰδρυτῆς και ἰδιοκτῆτης τῆς *Legend*, (τῆς ἀνήκουν «μεγάλα ονόματα τοῦ ἔντεχνου και λαϊκοῦ τραγουδιοῦ»: Θεοδωράκης, Σαββόπουλος, Μικρούτσικος, Φαραντούρη, Μητσιᾶς, Βιτάλη, Περίδης, Τσακνῆς, κ.ἄ.), Στὸν δισκογραφικό του ὄμιλο ἀνήκουν ἐπίσης οἱ ἐταιρεῖες *Lyra* (ἄχ, Πάνο Μαραβέλια!) πού στα προικιά τῆς κουβαλαῖ παλιότερα ἔργα τῶν Χατζιδάκι, Σαββόπουλου, Θεοδωράκη, πάρα πολὺ ἔντεχνο και σχεδὸν ὅλο τὸ «Νέο Κύμα», *MBI*, (Καζαντζίδης, Μανώλης Ἀγγελόπουλος, πολλοὶ λαϊκοτραγουδιστάδες δεκαετίας '70), *Κίνησις*, *Eros*, *Σονόρα* και μόλις πρόσφατα (;) ἢ *Πάνιβαρ*. Ὅλες τους κατέχουν μεγάλο μέρος τῆς σύγχρονης Ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ». Καὶ ἡ κατακλειῖδα: «Ὅσοι ξέρουν τὸν Κώστα Γιαννίκο μιλοῦν γιὰ ἕναν ἄνθρωπο χαρισματικό, μὲ ιδιαίτερη μόρφωση (;;) και φιλόμουσο».

Πρὶν μὲ τὸ τελευταῖο ἐπίθετο καλέσουμε και τις κότες νὰ γελάσουν, σωφρόνως διερωτώμεθα τί σημασία (ἂν ξέρει τὴν πραγματικὴ...) ἀποδίδει ὁ συντάκτης στὸν ὄρο μουσική. Θὰ φανταζόσαστε ποτὲ ὅτι ἄτομο τέτοιου

βιογραφικοῦ, ὡς ὁ Γιαννίκος, θὰ ἐνδιαφερόταν ποτὲ γιὰ Σαμάρα καὶ Δεσποινίδα ντὲ Μπέλ-Ἰλ; Καὶ πρὶν μᾶς ρωτήσουν πρὸς τὴν μακρηγοροῦμε μαζί του, θυμίζουμε ὅτι ὁ κριτικὸς εἶναι πρωτίστως καὶ ἱστορικὸς. Εἶναι λοιπὸν ὠφελιμότερο νὰ ξέρουμε ποιοὶ χτίζουν καὶ διαφεντεύουν τὰ πολιτιστικά μας Τάρταρα...). Καὶ τώρα στὸ μεγάλο μας συνθέτη.

* * *

ΚΑΤ' ἈΡΧΗΝ ΕΜΦΑΤΙΚΟΤΑΤΑ ὑπογραμμίζουμε ὅτι καμμία ὄπερα τοῦ Σαμάρα δὲ μοιάζει μὲ τίς ἄλλες του: ὁ συνθέτης προσεγγίζει κάθε λιμπρέττο, ἀνανεώνοντας καὶ προσαρμόζοντας σ' αὐτὸ ὅσο διανοεῖται νοῦς ἀνθρώπου, τὴν ἔμπνευσή του ἄρρηκτα ἀλληλένδετη καὶ μὲ μιὰ θαυμαστὰ μεταμορφούμενη κάθε φορὰ ἐνορχήστρωση. Θὰ παρομοιάζαμε τὴν Δεσποινίδα ντὲ Μπέλ-Ἰλ, μὲ δίπτυχο. Οἱ δύο πρῶτες πράξεις, προκαλοῦν συνειρμούς μὲ τὴν ζωγραφικὴ τῶν Ἄντουαν Βαττώ [Antoine Watteau, 1684-1721] καὶ Ζὰν Ὁνορέ Φραγκονάρ [Jean-Honoré Fragonard, 1732-1806], ἀρχῆς καὶ τέλους τοῦ γαλλικοῦ ροκοκό, τὸν ἀπόηχο τοῦ συρμοῦ τῶν Ἐπιτηδευμένων [Les Précieuses, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν περιώνυμη Δεσποινίδα ντὲ Σκυντερύ (Mademoiselle de Scudery, 1607-1701) κ.λπ. Ἡ ἐνορχηστρωτικὰ λεπτοεργημένη μουσικὴ, στοὺς συνειρμούς μας πάντα, συνδέει ἴσως ἀλαργινούς ἀπόηχους γαλλικῆς μουσικῆς τοῦ 1726 (τὸ ἔργο ἐκτυλίσσεται στὸν ὄνειρικό πύργο τοῦ Chantilly, τῆς οἰκογενείας Condé, στὶς 25 καὶ 26 Ἰουνίου αὐτῆς τῆς χρονιάς) μὲ τὸ σύγχρονο τοῦ συνθέτη γαλλικὸ ἐμπρεσσιονισμό—ὁ Ντεμπυσσύ (1862-1918: ἴδια ἀκριβῶς ἡλικία μὲ τὸ Σαμάρα, γεννήθηκε καὶ «ἔφυγε» ἓνα χρόνο ἀργότερα) εἶχε ἤδη δώσει τὸ λυρικό του ἀριστοῦργημα, τὸν κατὰ Μωρίς Μαίτερλινκ Πελλέα καὶ Μελισάνδη (κακῶς ἐξελλήνισθη σὲ Μελισάνθη): παγκόσμια πρώτη Παρίσι, Ὀπερὰ Κωμικὴ, 30 Ἀπρ. 1902, μὲ ἀρχιμουσικὸ τὸν πολὺ André Messager.

Στὸ β' μέρος τοῦ διπτύχου (ὅπου ἐπέρχεται καὶ ἡ δραματικότερη πολιτικὴ ἀνατροπὴ, ἐν μέρει πυροδότης τοῦ δράματος), ἡ μουσικὴ γίνεται μεσογειακότερη, σκοτεινότερη, βεριστικὴ ἂν θέλετε — ἀλλὰ ποτὲ γερμανικὴ. Ἐδῶ τὸ ὑπέροχο *Te Deum*, ἀναπέμπει ἂν ὄχι στὸν μεγάλο Marc-Antoine Charpentier (1643-1704, συνθέτη, μεταξὺ δεκάδων ἔργων θρησκευτικῆς μουσικῆς ἄλλου *Te Deum*, Michel-Richard de Lalande (1643-... Βερσαλλίες 18 Ἰουνίου 1726, μιὰν ἐβδομάδα πρὶν ἀπὸ τὰ

γεγονότα στο έργο!), συνθέτη ενός ακόμη *Te Deum* (1684) που μάλιστα το 1722, ο ανήλικος Λουδοβίκος ΙΕ΄, έχρισε ιππότη του Τάγματος του Άγ. Μιχαήλ. Αναρωτιόμαστε σαν τι να γνώριζε στην καμπή 19ου και 20ου αιώνας, ο Σαμάρας από όλη αυτή τη μουσική κοσμογονία του 17ου και των αρχών του 18ου αϊ. που τότε μόλις άρχιζαν να ξαναανακαλύπτουν: ΄Η ουσιαστική νεκρανάστασή της άρχισε λίγο μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Περνούμε στις έρμηνείες: ΄Η Κ.Ο.Α. (άπειρες εύχαριστίες στον καλλιτεχνικό διευθυντή της κ. **Στέφανο Τσιαλή** για την πρόφρονα παραχώρησή της), υπό το **Βύρωνα Φιδετζή**, ίσως στην ωραιότερη έρμηνεία έλληνικού (και όχι μόνον...) έργου όλης της ιστορίας της διέγραψε με λεπτότατο πενάκι τὰ περιγράμματα και απέδωσε με την προσήκουσα στίλβουσα ενάργεια και χυμώδη ήχο τὰ ήχοχρώματα της θείας παρτιτούρας, που οί εύλόγως ανιστόρητοι (όχι έμεις, ξέροντας κάτι παραπάνω...) άπορούν γιατί την άγνόησαν τόσα μεγάλα διεθνή λυρικά θέατρα.

Φωνές: άποτελεσματικότητες, όμως, άμαρτία έξωμολογημένη, προτιμήσαμε εκείνες του Πάζαρτζικ, έπίσης μελετημένες από το **Δημήτρη Γιάκα**. Κατ' αρχήν τρεις άριστες και δοκιμασμένες χορωδίες: 1. του ΤΜΣ Πανεπιστημίου Αθηνών (διεύθ. **Νίκος Μαλιάρας**), *Opus Femina* Δήμου Κορινθίων (διεύθ. **Φάλια Παπαγιαννοπούλου**), Έμπορικῆς Τραπεζῆς (διεύθ. **Σταῦρος Μπερῆς**). Δυνατή πλέον του δέοντος στο φένο *Τραγουδι της Κούνιας* (α΄ πράξη), λαμπερές αλλά και ένιοτε τονικά άβέβαιες σοπράνο. Μονωδοί: **Άννα Στυλιανάκη** (Δνίς ντέ Μπέλ-΄Ιλ). Φωνή μεστή, λαμπεροῦ τίμπρου, έπαρκῶς μουσική, απέδειξε τὰ προσόντα της ήδη με την είσοδό της, συνοδεία σόλο βιολιού και άρπας. Θα θέλαμε άπαλότερο *cantabile*, πιό στρογγυλεμένους, λιγότερο αιχμηρούς ψηλούς φθόγγους. **Τζούλια Σουγλάκου**: έμφανισιακά και ιδιοσυγκρασιακά τελείως άκατάλληλη Μαρκησία ντέ Πρι (ιστορική μορφή, ηύτοκτόνησε στην έξορία της). Αντι φωνητικῆς φινέτσας, κραυγαλεότητας μουσικότατη φυσικά με ανεπίληπτη έκφορά φθόγγων ΄Υπέροχη κυανόχρους τουαλέτα δέν έκρυβε μπόλικά παραπανίσια κιλά, οὔτε το άφθονο μακιγιάζ κάποιες ρυτίδες. **Νίκος Κοτενίδης**: ανεπίληπτος δούκας ντέ Ρισελιέ. ΄Αν δέν τή δήλωνε, τιμιότατα, ο ίδιος, χαμπάρι δέ θα παίρναμε την άδιαθεσία του. Εὔγε! **Φίλιππος Μοδινός**: ναί, έχει όγκο και μεστή ματιέρα φωνῆς. ΄Ας μάθει να τὰ χρησιμοποιει έκφραστικότερα, άπαλότερα: στις δύο πρώτες

πράξεις θύμιζε παλαιοχολλυγοντιανό Ἡρακλῆ, οὐδὲ κἂν Κόναν τὸ βάρβαρο. Στὶς δύο τελευταῖες, ἡ ἐπίδοσή του βελτιώθηκεν αἰσθητά. Μὲ ἄριστα καὶ δὴ μὲ τόνο βαθμολογοῦνται οἱ Πέτρος Μαγουλάς (δούκας ντ' Ὠμόν) καὶ Γιάννης Σελητσανιώτης (δούκας ντ' Ὠβραί). Θετικότητες οἱ συμβολές τῶν μικρότερων ρόλων (λ.χ. κας ντ' Ἀρκούρ) πού τὸ πρόγραμμα ἀποσιωποῦσε. (Αἴθουσα ΧΔΛ, Παρ. 12.5.2017).

Λέξεις: 1323.